

Iz velikih dni boja za naše življenje

Razgovor z Bojanom Polakom-Stjenko

Kramljala sva skorajda polno uro, si tu pa tam kaj zapisala, spraševala sem bolj malo. Misli se se nizale, se dopolnjevale in ko sem mu na koncu želela postaviti vprašanje, je bilo že vse dogovorjeno.

Povabilo na razgovor ni bilo zgolj slučajno. Z današnjim prispevkom odhaja tudi naše glasilo na počitnice, mi pa se bomo še malo pospomnili velikih dogodkov, katere bomo praznovali septembra na Mokrcu – 45. obletnico ustanovitve II. SNOUB Ljubljane.

Bojan Polak – Stjenka je bil prvi komandant Šerčerjeve brigade. V partizane je odšel že zelo zgodaj, decembra 1941, še pred tem pa je bil vosovec. Bil je udeleženec Notranjskega in Kriškega odreda, komandant III. grupe odredov.

Težko je primerjati takratne in sedanje občutke. »Živimo v popolnoma drugačem času, svet se je spremenil. Na dogodke iz NOB gledam iz daljave, slabih občutkov nimam, prepričan pa sem, da smo naredili najboljše, kar smo takrat znali in umeli. Današnje izkušnje pa so drugačne.«

Sam o sebi pravi, da ni eden tistih borcev, ki bi se neprestano vračali s spominom nazaj, obujali spomine na preteklost.

Te dni se pripravljamo na slavnost, zanimalo me je, kakšna je bila slavnost ob ustanovitvi na Mokrcu.

»Ni bilo tako zelo slavnostno. Vedeti moramo, da je divjala Velikotitalijanska ofenziva. Na primer eden izmed bataljonov Dolomitskega odreda je prišel veliko pozneje. Sama ofenziva je prinesla veliko sprememb, predvsem v nadaljnjem gledanju na borbo. Prišlo je do upada partizanstva, vasi so bile požgane in uničene, bela garda je naraščala. Dejstvo, da se formira brigada, ki naj bi bila gibljiva, je bil za nas izredno spodbuden dogodek. Navdajal nas je z vedno novimi upi, ideali, kakor žarek po kalvariji velikotitalijanske ofenzive, saj smo ostali tisti, ki kljub ofenzivi nismo klonili. Do sprememb pa je prišlo tudi med civilnim prebivalstvom. Obnašali so se drugače, bili so pripravljeni pomagati.«

Šerčerjevci imajo dve obsežni monografiji, avtor je pokojni Milan Guček. Tovariši Stjenka ni okleval z naslednjimi besedami, ko sva govorila o »zgodovinskem pisanju«.

»Izguba Gučka je za nas neprecenljiva. Nikakor pa se ne morem spriznati z dejstvom, da je takšno delo tako zelo malo vredno. Nismo mu dali prave cene.



Drugi z leve v ozadju Bojan Polak-Stjenka

To pa ni le problem Šerčerjevcev, to je problem celotnega pisanja zgodovine NOB v Sloveniji.

Na pričetku pogovora sva se tudi dogovorila, da bo to le »zapis razmišljanja«, ne pa podajanje zgodovinskih dejstev. Prav zato sem ga spomnila na mlajšo generacijo, ki ve o NOB vse ali pa popolnoma nič. Odgovor mi je ugajal:

»Vedeti moramo, kaj mlade zanima, morda tudi naš pristop ni ravno najboljši. Nam je pomembno nekaj, mlajšim nekaj povsem drugega. Tako zelo radi uporabljamo pojem »prenos revolucionarnih tradicij«, in takrat mislimo, da smo z delom opravili. Pa ni ravno tako. Prava tradicija je prenos vseh človeških vrlin, katerih smo se navzeli v gozdovih, na terenu – tovarištvu, iskrenosti, delavnosti. Smo vse to že pozabili?«

Prav na koncu pa sem ga odločno vprašala. Ali je po vašem mnenju o NOB dosti napisanega?

»Mislim, da veliko, vedeti pa moramo, da bere vsakdo le tisto, kar ga zanima, kar se nanaša na njegov kraj, na njegove sorodnike. Na to smo čustveno vezani.«

Morda naj nanizam še nekaj misli o monografijah, katere sva sooblikovala v klepetu.

»Prav je, da jih imamo. Navadno so natančne, precizne, partizanske akcije so opisane do potankosti, v veliki meri pa pozabljajo odvisnost do terena. Sicer pa imajo izredno strokovnost, zato bodo sčasoma služile zgodovinarjem za dopolnjevanje že obstoječih arhivov in virov.«

Napisala bi lahko še marsikaj. Sicer pa prepustimo se razmišljanju in se potrudimo, da se 12. septembra 1987 resnično vsi zberemo na Mokrcu – na prenos tovariških tradicij!

MOJCA ČERNE

Izšla Hiša za gradom št. 1

Ob svojem občinskem prazniku 22. juniju so družbeno-politične organizacije in skupščine občine Ljubljana Center izdale knjigo Draga Košmrlja in Žive Kraigher z naslovom Hiša za gradom št. 1. V njej Košmrlj opisuje delo komunistov tako imenovanega »zagorjskega kolektiva«, zbranih v klubu Njiva, ki so bili zaradi svojih stališč do kmečkega in nacionalnega vprašanja izključeni iz komunistične partije, a so kljub temu postali organizatorji narodnoosvobodilnega boja, pripadnost temu gibanju

pa potrdili s krvjo in svojimi življenji. Kraigherjeva pa je orisala dejavnost članov okrožnega komiteja SKOJ za mesto Ljubljana v letih 1941 in 1942. Posebno privlačnost daje prispevku avtoričina sročena pripoved o doživljanju ljudi, o njihovi intimi, kar je spretno povezala v sliko nepozabnih borcev za svobodo.

Ta knjiga bo zanimivo branje za vsakogar, ki ga zanima preteklost našega mesta in naprednega gibanja. **Knjigo lahko kupite, oziroma naročite na naslovu:** Občinski odbor KZB NOV Ljubljana Center, Adamič Ljudrovo nabrežje 2, Ljubljana. **Cena knjige je 4.500 dinarjev!**

LOJZ TRŠAN

S proslave ob 25-letnici dela gledaliških skupin v Horjulu

»Tako pomemben dogodek, pa v takšni dvorani!« se kar ni mogel načuditi eden od množice gledalcev, ki so v petek, 5. junija v stari, zatohli dvorani PD Horjul slovesno podeljevali priznanja najzaslužnejšim kulturnoumetniškim društvom naše občine.

Začudenje je bilo kajpada namenjeno zgolj prežveti horjulski dvorani (!) in ne osrednjemu dogodku, ki so ga praznovali ta večer – 25-letnici gledaliških skupin naše občine. Veliki jubilej je pomensko razčlenil Franc Malovrh, predsednik občinske ZKO, pri čemer je izhajal iz ugotovitve, da je uspeh v gledališču pravzaprav odvisen edino od neustavljive želje po umetniškem ustvarjanju. Ali kot je še nazorneje za to priložnost zapisal Sergej Vošnjak: »Po izrednem hotenju po nečem drugačnem od vsakdana, po hotenju razvijati domišljijo in pričarati iluzijo, po iskanju in odkrivanju nečesa novega«.

Srečanje seveda ne bi bilo pravo srečanje, ko ne bi posebej za ta namen pripravili tudi gledališke predstave. Tej smo bili priča še pred samo podelitvijo priznanj. To pot se nam je predstavilo KUD »Primož Trubar« iz Velikih Lašč s šaloigro »Naši trije angeli« Sama in Belle Spewack. Režiser Andrej Perhaj, ko

da je vedel, kaj mora ponuditi preprosti, ne pretirano zahtevni publik: gre za duhovito, spretno zgrajeno zgodbo o neki dobri, skorajda vzorni družini, v katero se vrinejo trije kaznjenci in razpletejo vse skrbi in težave, ki si jih je moč zamisliti. Nekdanji morilci, ki pa jim pod kožo vendarle utripa pošteno srce, skušajo s tem pregnati izkoriščevalskega in pogoltnega »demon«, ki se je vselil v poštene ljudi, le-te nagraditi, poravnati krivice, sploh kaznovati grdi izkoriščevalski svet, kar pa dosežejo samo kot odrešujoči »angeli«. Od vseh nastopajočih, ki so nam prikazali zgodbo, se je z dokaj solidno, prepričljivo, predvsem pa sproščeno interpretacijo, nemara še najbolj predstavil zapornik Joseph, ki je bil najbrž tudi najbolj »kriv«, da so igralnemu ansamblu ploskali še dolgo potem, ko se je spustil zastor.

Priznanja ob 25-letnem delu gledaliških skupin so prejeli: KPD Barje, ŠKUD »Mladi Krpani« Velike Lašče, KUD »Martin Krpan« Pijava Gorica, KPD »Ivan Cankar« Šentjost, KUD Zelimlje, ŠKUD Barje, DPD »Svoboda« Brdo Vrhovci, KUD »Primož Trubar« Velike Lašče in KUD Velike Lašče.

B. VRHOVEC

Disco – gunitwist – venček narodnih – show dance – izrazni plesi

Zko je zelene plakate raztrosila po vsem Barju, Irena Zadnikar si je vzela dva dni dopusta in nastala je vesela prireditev, ki bi jo jaz kar naložila na voz in jo peljala na ogled vsem preostalim kislim šolnikom, ki še zdaj ne vedo, da je ples človekova posebej še otrokova potreba. »To je bilo pa res lepo« je rekla starjša krajanka, »včasih pa so v šolah preganjali take sproščene nastope«. »In kaj vam je najbolj ugajalo?« »Vse, tisti s krogi, pa tele punce na koncu, to je resna stvar. Ste videli, kako je bilo tiho v dvorani.« – »Se mi zdi, da so ljudje res razumeli naše plesno sporočilo.« je rekla Romana Bassin, »moja dekleta so želela spomniti na Černobil in podobne katastrofe, ki ogrožajo človeštvo«. Stvar pa ni tako enostavna kot se kaže; od veselja do plesa in do plesnega sporočila je kar dolga pot. »Tudi jaz sem potrebovala nekaj let,« pravi Romana Bassin, »udeležila sem se poletnih plesnih seminarjev in počasi sem sama spoznala, da je moč s plesom tudi kaj povedati. Moja dekleta tudi rade plešejo disco ritme, ampak zdaj so že toliko osveščene, da jim to ne zadostuje več.« Natašo Potočnik so videli že tudi na televiziji in jaz sem kar navzkriž pogledala, ko so me opozorili, da je njen nastop na občinskem srečanju lahko

problem. Kako naj bo problem nekaj kar spodbuja, zbujajo občudovanje in željo po posnemanju? Prijatelji iz Zavoda za slepo in slabovidno mladino so obljubili, da bodo brez problemov še sodelovali z nami, njihov ples s krogi pa je komisija določila za območno srečanje. Največje presenečenje pa je bilo za gledalce PLES STONOGE, brez glasbe, samo ob spremljavi ritma lastnih korakov in premikov so najmlajši plesalci iz OŠ Ljubo Šerčer Ig ponazorili znano živalico. To je bil za tako male plesalce res zahtevna, rekla bi, najzahtevnejša naloga. Domačini KUD Barje, ki svoj oder velikodušno razdajajo zdaj »ženski, ki se ji jezik ne suče«, zdaj »čudnemu paru«, zdaj Slovenskemu kulturnemu prazniku pa proslavam in koncertom so privabili na občinsko srečanje kar tri skupine izvrstnih plesalcev, iz šole Irene Zadnikar meni so bile punčke z gunitwistom najbolj všeč, (drugi pa light show z break dancom); Suzana Knežević Adreja Košir, Tatjana Jan, Marija Anžič, Helica Pučnik, Danica Lipuš pa prisotnost kar treh ravnateljev so upanje, da bo prihodnje leto prireditev PLESITE Z NAMI še uspešnejša.

J. Š.

Filmski projekt: Barje

Tokrat predstavljamo arhitekta Braneta Velikajno, ki sodeluje pri pripravi scene za nekaj krajših igranih prizorov, vključenih v kratki film o Ljubljanskem barju. Branet tokrat prvič sodeluje pri filmu. Doslej se je ukvarjal z oblikovanjem, adaptacijami in postavitvami sejamskih prostorov. Veliko se je ukvarjal s teoretičnimi vprašanji, ki zadevajo oblikovanje prostora. Zato smo mu postavili nekaj vprašanj, ki zadevajo širše pojmovanje barjanskega prostora.

Misli, izrečene v pogovoru, bi skušali strniti v krajši povzetek. Slikarje so vedno navdihovali naravni ambieniti. Zato ima prirodo, nepotvorjen prostor svoje posebnosti v smislu likovnega doživljanja. Urbanistični in gradbeni posegi so vselej težko izvedljivi, ne da bi se pri tem okolje poslabšalo. Bistveno pa je, da se prostor ovrednoti z duhovnega vidika. Barje predstavlja zaključeno celoto. Širše je postalo znano zaradi arheoloških najdišč. Nekdaj je bilo jezero glavna vrednota prostora, ki je omogočilo poselitve. Sedaj se ta značaj pričara v času pomladnih deževij. Zaradi prirodnih sprememb se je spremenil značaj prostora, ko se je območje jezera spremenilo v zemljišče in gradbišče.

Prostor, ki je bil doslej dojemán predvsem kot močvirje in neuporaben za gradbeništvo, dobiva vedno večjo vrednost. Ta sprememba se dogaja prav v današnjem trenutku. S tem pa obstaja nevarnost-enostranskih posegov, ki bi razvrednotile pozitivne vrednote prostora. Zato postaja barje ogroženo kot specifična pokrajina.

Najbolj odraža značaj barja poplavno področje med Bevkami in Podpečjo, kjer obstajajo ostanki šotišč. Tu so najbolj opazne barjanske posebnosti, ki prikazujejo v različnih časovnih obdobjih različne značaj barja. To se odraža tako pri vodnem nivoju, vegetaciji in živalskem svetu. Tu se najbolj odraža bistvena komponenta naravnih sprememb, ki imajo časovno dimenzijo. To je tudi ena od osnovnih značilnosti barja, ki se je skozi tisočletja spreminjalo, jezero, močvirje, plovna pot, vse do danes, ko je zanimivo kot kmetijsko zemljišče in najnovijeje kot gradbišče. Pomembno je, da se obstoječe vrednote ne zanemari ali uniči, temveč da te vrednote prispevajo k oplemenitenju celotne Ljubljane. Prav film naj opozori na te vrednote in prispeva k temu, da se izogne preveč enostranskim posegom.

BORIS VIŠNOVEC



Za nekaj dni se je področje med Bevkami in Podpečjo spremenilo v jezero.

Lutke

»Pa le še pridite«, je bil prijazen tajnik krajevne skupnosti Vnanje gorice, ki je zvesto gledal vseh devet predstav srečanja lutkovnih skupin, ki ga je že jubilejno desetič priredila Zveza kulturnih organizacij. V dvorani so se med prireditvijo izmenjavali gledalci, le nastopajoči so ostali – vseh 75. To je bil namreč sklep komisije za lutkarstvo, da se letos lutkarji vzgajajo z ogledom dosežkov drugih skupin. Dobra zamisel je imela le eno pomanjkljivost – prireditve se je začela opoldne, končala proti večeru in nekateri so bili že kar preveč lačni in žejni. Mentorice, ki so bile s prireditvijo nadvse zadovoljne, pa so sklenile, da se bodo vrnile v gostoljubje Vnanje gorice, le dopolne.

Pa so imele biti zakaj zadovoljne. Program je bil pester in zanimiv od »Otroških iger«, ki so si jih zamislili sami lutkarji z Brezovice in je Stanka Grbec le nevsiljivo zrežirala potek dogajanja (takole nevsiljivo mentorsko delo je najbolj zahtevno, saj ima igralec občutek, da dela povsem samostojno, mentor pa skrivaj vsklajuje domisleke in zbira improvizirano snov), rezultat so zares sproščene in radožive igrice do Tittelbachove, ki jo je postavil na oder Franci Končan z odraslimi igralci in bi bila lahko šolski priročnik za ustvarjanje dobre predstave: lutke, ki imajo karakter, roke, ki igrajo v živo, glasovi, ki lepo pojejo, ritem dogajanja, ki je različen, se stopnjuje, preseneča do končnega olajšanja. Pa živa glasba sklada-

telja Janeza Bitenca. Horjulci pač znajo, saj so stari gledališki »mački«, tudi drugi lutkarji, ki so se majhni in komaj začeni bi po tolikih gledaliških letih imeli takole »debeli repo«, pa tudi glava v pesku« nekaj pomeni če se v njej skriva toliko ljubezni do otrok in lutk. Cvetka Velikonja ima enega najdaljših stažev med lutkarskimi mentorji. Lutkarice pri Lojzki Krasnik pa so v teh desetih letih zelo zrastle, zapustile osnovnošolske klopi, vendar ostale razpoznavne z nadvse solidnimi izdelki lutk in jasnimi in razločnimi glasovi v kar dveh igrinah »Trije snežaki« in »Na zeljnim listu.« Vmes je zanimiv debut Ladke Zore (Kozileček Meketaček), pa prava mala lutkovna poslastica Drage Košak in Sonje Javornik »Joj, boli.« Dve, za mojo presojo najambicioznejši predstavi – v okviru šolskega kulturnega društva – »Tekma za bajtico« v dramatičiji režiserke Bojane Šivic, ki se je letos udeležila že tudi območnega srečanja, pa NACRT ZX 1 – priredba Pečjaka, pravzaprav je bil Pečjakov Marsovček le inspiracija za samostojno igranje z živimi igralci in mirovnim sporočilom, ki tekmo v oboroževanju ukinja v prid miroljubnemu razvoju znanstvenih dosežkov, s tem pa spreminja tudi mentaliteto človeka. Prav živo in doživeto so zaigrali mladi Brezovčani svoj Nacrt ZX 1. Priznanja vsem, ki so se letos udeležili srečanja naj bodo v jubilejnim letu tudi spodbuda vsem tistim, ki letos niso sodelovali, pa cenijo vzgojno vrednost lutk: OŠ Polhov Gradec, OŠ Bičevje, OŠ Velike Lašče OŠ Ig, OŠ Dobrova – vsi so imeli lutkovne predstave, le jubilej se jim je verjetno zdel prezahteven; čeprav je res, da so na primer Horjulci prav letos nastopili na republiškem srečanju.

J. Š.



Horjulski lutkarji s svojim mentorjem Brankom Lipnikom.

Cesarjeva nova oblačila z lutkami

Lutkovna skupina osnovne šole prvega bataljona Dolomitskega odreda iz Horjula je letos že drugič sodelovala na republiškem srečanju najmlajših lutkarjev, ki je bilo v Mariboru.

Pod vodstvom učitelja Branka Lipnika so se predstavili z igrice H. C. Cesarjeva nova oblačila.

S to igrice so razvneli mladi Horjulci dlani najmlajšega občinstva ne le v domačem kraju pač tudi v Selah pri Borovljah na Koroškem in v okviru praznovanja dedka Mraza širom po ljubljanskih občinah.

FRANCE BRUS